

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТАРШОЇ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

Людмила БОРЩУК
учитель української мови та літератури,
Тернопільський академічний ліцей
«Українська гімназія» ім. І.Франка
l.borshchuk@gimnasium.te.ua

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СЛОВЕСНИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап реформування загальної середньої освіти в Україні характеризується посиленням уваги до компетентнісного підходу, цифровізації освітнього процесу та орієнтації на індивідуальні освітні потреби учнів. У межах реалізації Концепції «Нова українська школа» ключовою визначено інформаційно-цифрову компетентність як необхідну складову підготовки сучасного педагога [1]. Особливої актуальності це питання набуває в умовах упровадження профільної середньої освіти, де індивідуалізація навчання розглядається як базовий принцип організації освітнього процесу.

Профільна середня освіта передбачає навчання за різними освітніми траєкторіями, що зумовлює потребу в гнучких педагогічних інструментах, здатних забезпечити врахування інтересів, здібностей, рівня підготовки та освітніх запитів старшокласників [2]. У цьому контексті цифрова компетентність учителя української мови та літератури виступає важливим інструментом реалізації індивідуального підходу, оскільки саме цифрові технології дозволяють варіювати зміст, темп і форми навчальної діяльності.

Відповідно до Професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти, інформаційно-цифрова компетентність визначається як здатність педагога ефективно використовувати цифрові технології, електронні освітні ресурси та сервіси для організації навчання, оцінювання результатів, професійної взаємодії й безпечної роботи в цифровому середовищі [3]. Для вчителя-словесника ця компетентність має специфічне наповнення, пов'язане з особливостями викладання мови й літератури, розвитком мовленнєвих, читацьких, комунікативних і творчих здібностей учнів.

Наукові дослідження з проблеми цифрової компетентності вчителя засвідчують її інтегральний характер, що поєднує технічні, методичні, комунікативні та ціннісні компоненти [4]. Цифрова компетентність не обмежується володінням окремими цифровими інструментами, а передбачає здатність педагогічно доцільно добирати та застосовувати їх для досягнення

навчальних цілей, зокрема для індивідуалізації освітнього процесу. У практиці викладання української мови та літератури це виявляється у використанні електронних освітніх платформ, інтерактивних сервісів, цифрових текстів, мультимедійних матеріалів і онлайн-засобів оцінювання.

Цифрові технології відкривають для словесника можливості диференціації навчальних завдань за рівнем складності, обсягом і характером діяльності. Учитель може пропонувати учням індивідуальні завдання з урахуванням їхніх освітніх потреб: для одних – поглиблений аналіз художнього тексту, творчі проекти, дослідницькі завдання; для інших – тренувальні вправи, пояснювальні відеоматеріали, повторення мовних тем. Такий підхід сприяє підвищенню навчальної мотивації та створює умови для успішного засвоєння матеріалу кожним учнем.

В умовах профільної школи особливого значення набуває організація індивідуальної освітньої траєкторії учня, що передбачає можливість самостійного вибору темпу навчання, форм роботи та рівня складності навчальних завдань. Така організація навчання орієнтується на врахування освітніх запитів старшокласників, їхніх пізнавальних інтересів, академічних здібностей і професійних намірів, що є визначальним для профільної середньої освіти. Цифрові освітні середовища створюють умови для реалізації цього підходу, забезпечуючи доступ до різноманітних навчальних ресурсів – електронних бібліотек, онлайн-курсів, навчальних платформ, мультимедійних матеріалів й інтерактивних завдань. Завдяки цьому учні отримують можливість поглиблювати знання з української мови та літератури відповідно до власних інтересів, працювати з текстами різного рівня складності, обирати зручний темп опрацювання матеріалу та поєднувати обов'язкову навчальну діяльність із самостійною пізнавальною роботою. У такому контексті цифрова компетентність учителя-словесника стає необхідною умовою ефективного супроводу індивідуального навчального поступу старшокласників, оскільки саме вона забезпечує педагогічно доцільне поєднання цифрових ресурсів і традиційних методів навчання.

Водночас упровадження цифрових інструментів у навчання української мови та літератури потребує від учителя високого рівня методичної культури та усвідомленого педагогічного підходу. Індивідуалізація навчання за допомогою цифрових технологій не зводиться до формального використання онлайн-ресурсів або окремих цифрових сервісів, а передбачає цілеспрямоване проєктування освітнього процесу з урахуванням навчальних можливостей і потреб кожного учня. Це включає продуманий добір цифрових інструментів відповідно до змісту навчального матеріалу, організацію різних видів навчальної діяльності, а також постійний моніторинг результатів навчання. У цьому контексті цифрова компетентність учителя тісно пов'язана з умінням аналізувати навчальні дані, здійснювати формувальне оцінювання, своєчасно надавати зворотний зв'язок і коригувати індивідуальні освітні траєкторії учнів. Такий підхід дозволяє забезпечити не лише академічний прогрес старшокласників, а й розвиток їхньої самостійності, відповідальності за власне навчання та здатності до усвідомленого вибору освітнього маршруту [5].

Умови профільної середньої освіти змінюють роль учителя української мови та літератури з транслятора навчального матеріалу на організатора індивідуального навчального поступу учнів. За таких умов цифрова компетентність словесника набуває прикладного значення, оскільки саме вона забезпечує можливість варіювати зміст і форми роботи, поєднувати різні рівні складності навчальних завдань і підтримувати індивідуальний темп засвоєння матеріалу. Залучення цифрових освітніх ресурсів дозволяє вчителю гнучко реагувати на освітні потреби старшокласників, поєднуючи роботу з художнім текстом, мовними вправами та творчими завданнями в межах однієї навчальної теми.

Цифрова компетентність учителя виступає умовою педагогічного проєктування освітнього середовища, у якому індивідуалізація навчання реалізується через конкретні дидактичні рішення — добір цифрових інструментів, організацію самостійної роботи учнів і забезпечення системного зворотного зв'язку. Такий підхід відповідає особливостям профільної освіти, що орієнтована на вибір, варіативність і самореалізацію учнів, а цифрові засоби навчання виконують функцію підтримки індивідуальної освітньої траєкторії [4].

Отже, цифрова компетентність учителя української мови та літератури виступає важливим інструментом індивідуалізації навчання в умовах профільної середньої освіти. Вона забезпечує гнучкість освітнього процесу, створює можливості для врахування індивідуальних особливостей учнів і сприяє формуванню їхніх ключових та предметних компетентностей. Формування і розвиток цифрової компетентності словесника слід розглядати як необхідну складову його професійного розвитку та одну з умов успішної реалізації ідей профільної школи.

Список використаних джерел

1. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (№988-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>
2. Концептуальні засади реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї): схвалено наказом МОН України №1451 від 10.10.2024. URL: <https://surl.li/qsvchw>
3. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 р. № 1225. URL: <https://surl.li/vpnxus>
4. Цифрова компетентність вчителя нової української школи: 2024: інновації в умовах змін: монографія / за заг.ред. О.В. Овчарук. Київ: ІЦО НАПН України. 2024. 268 с.
5. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2023 (Пошук рішень в період війни): зб. матеріалів всеукр.наук.-практ. семінару (Київ, 21 березня 2023 р.) / за заг.ред. О.В. Овчарук. Київ: ІЦО НАПН України. 2023. 208 с.